

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1943 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken i 1734 års lag, m. m.

Genom en den 12 mars 1943 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 118, vilken behandlats av sammansatt stats- och första lagutskott, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) L a g

om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken i 1734 års lag.

Härigenom förordnas, att 8 kap. 3 § rättegångsbalken¹ i 1734 års lag skall erhålla följande ändrade lydelse.

Under Svea hovrätt höra: Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Gotlands, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län; under Göta hovrätt: Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Skaraborgs län; under hovrätten över Skåne och Blekinge: Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län; under hovrätten för Västra Sverige: Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län; under hovrätten för Nedre Norrland: Västernorrlands och Jämtlands län; under hovrätten för Övre Norrland: Västerbottens och Norrbottens län.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer.

Mål eller ärende, vari talan fullföljts i Svea hovrätt såsom allmän överrätt från domstol eller annan myndighet inom Västernorrlands och Jämtlands län och uti vilket vid lagens ikraftträdande icke av hovrätten fattats slutligt beslut, skall för vidare behandling överlämnas till hovrätten för Nedre Norrland. De närmare föreskrifter, som med avseende härå må finnas erforderliga, meddelas av Konungen.

¹ Senaste lydelse, se 1939: 618.

2) L a g

om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 15 oktober 1880 (nr 36), innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, inteckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs.

Härigenom förordnas, att 3 § förordningen den 15 oktober 1880, innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, inteckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs,¹ skall erhålla följande ändrade lydelse.

Ärenden angående lagfart av järnväg upptagas och prövas av inskrivningsdomaren i Stockholm, då järnvägen till större delen av sin sträckning ligger inom domsagor under Svea hovrätt eller hovrätterna för Nedre Norrland och Övre Norrland, av inskrivningsdomaren i Jönköping, då järnvägen till större delen ligger inom domsagor under Göta hovrätt eller hovrätten för Västra Sverige, samt av inskrivningsdomaren i Kristianstad, då järnvägen till större delen ligger inom domsagor under hovrätten över Skåne och Blekinge.

År järnväg — — — samma inskrivningsdomare.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer.

Frågan om uppdelning av Svea hovrätt har sedan länge i skilda sammanhang varit föremål för övervägande.

I sitt år 1926 avgivna betänkande anförde *processkommissionen*, att den för våra förhållanden lämpligaste hovrättsorganisationen borde omfatta lägst sju och högst nio hovrätter. Enligt båda de av kommissionen uppställda alternativen skulle, såvitt angår Norrland, inrättas en hovrätt i Gävle för Kopparbergs och Gävleborgs län, en hovrätt i Sundsvall eller Härnösand för Västernorrlands och Jämtlands län samt en hovrätt i Umeå eller Luleå för Västerbottens och Norrbottens län.

I *proposition (nr 80) till 1931 års riksdag* angående huvudgrunderna för en rättegångsreform yttrade föredragande departementschefen, att antalet hovrätter borde vara lägst fem och högst sju samt att åtminstone en hovrätt borde förläggas till Norrland.

Särskilda utskottet, som behandlade propositionen, framhöll lämpligheten av att frågan om uppdelning av Svea och Göta hovrätter snarast toges under omprövning. Därvid borde särskilt spörsmålet om det lämpliga antalet hovrätter i Norrland och om deras förläggning övervägas.

Riksdagen anslöt sig till utskottets uttalande.

¹ Senaste lydelse, se 1939: 619.

I ett den 22 december 1934 avgivet förslag rörande uppdelning av Svea hovrätt anförde *processlagberedningen*, att den vid övervägande av olika synpunkter av processuell och ekonomisk art icke kunnat undgå att finna starka skäl tala för inrättande av två hovrätter i Norrland.

Beträffande de sålunda ifrågasatta hovrätternas domkretsar uttalade *processlagberedningen* bl. a. följande.

Inrättas nu två hovrätter i Norrland, kan ifrågasättas att till den sydligare av dessa hänföra även Hälsingland, eventuellt hela Gävleborgs län. Till den nordligare hovrättens jurisdiktionsområde skulle för sådant fall kunna läggas, förutom Västerbottens och Norrbottens län, jämväl norra delen av Ångermanland (Ångermanlands norra domsaga och Örnsköldsviks stad). Till förmån för en sådan anordning talar, att därigenom de båda hovrätternas organisation kunde något förstärkas. Å andra sidan torde det erbjuda vissa olägenheter att låta ett och samma län till olika delar lyda under skilda hovrätter, särskilt med hänsyn därtill att hovrätten i vissa fall är överinstans i förhållande till länsstyrelsen. Beredningen har stannat vid att Gävleborgs län i dess helhet bör åtminstone tillsvidare fortfarande lyda under Svea hovrätt. I följd härav skulle till den ena av de båda nya hovrätterna hänföras Västernorrlands och Jämtlands län samt den andra omfatta Västerbottens och Norrbottens län.

Processlagberedningens yttrande innefattade ordförandens, f. d. justitierådet Gärdes, samt ledamoten professorn Engströmers mening. Ledamoten av beredningen, dåvarande revisionssekreteraren Santesson ansåg, att inrättandet av två hovrätter för Norrland icke borde ske förrän efter genomförandet av ett hovrättsförfarande, byggt på de av *processlagberedningen* angivna grunderna. Han förordade upprättandet av en hovrätt, gemensam för de fyra nordligaste länen.

I proposition (nr 158) till 1935 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om inrättande av en *hovrätt för Övre Norrland*, omfattande Västerbottens och Norrbottens län, med säte i Umeå. Föredragande departementschefen anförde bl. a., att därest det framlagda förslaget godkändes, ifrågavarande hovrätts domsområde därmed borde anses slutgiltigt fastställt. Någon förändring av området borde sålunda icke ifrågakomma, när längre fram frågan om en hovrätt för nedre Norrland upptoges till prövning.

Det genom propositionen framlagda förslaget bifölls av riksdagen. Under kamrarnas överläggningar framhölls av flera norrlandsrepresentanter nödvändigheten av att två hovrätter inrättades i Norrland. Den nya hovrätten för Övre Norrland trädde i verksamhet den 1 oktober 1936.

Genom lag den 3 september 1939 har härefter bestämts, att en *hovrätt för Västra Sverige* skall inrättas med ett domsområde omfattande Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län. Denna hovrätt har ännu icke trätt i verksamhet.

I sitt den 29 november 1938 avgivna förslag till rättegångsbalk upptog *processlagberedningen* i 2 kap. 6 § en bestämmelse om antalet hovrätter i riket och deras domkretsar. Enligt detta stadgande skulle antalet hovrätter vara

sex, däribland en hovrätt för Nedre Norrland, omfattande Västernorrlands och Jämtlands län. Lagrådet lämnade vid sin granskning av förslaget detta utan erinran i berörda hänseende.

I den för 1942 års riksdag framlagda propositionen (nr 5) med förslag till rättegångsbalk anförde föredragande departementschefen att enligt hans mening starka skäl talade för att ej i detta sammanhang upptaga till diskussion frågan om de olika hovrätternas domkretsar. Denna sammanhänge nära med spörsmålet om de nya hovrätternas organisation, vilket ännu ej upptagits till slutligt övervägande. Med hänsyn därtill och då frågan om hovrätternas antal borde, ehuru någon meningsskiljaktighet därom icke torde föreligga, avgöras i samband med frågan om domkretsarna, hade departementschefen ansett lämpligt, att samtliga dessa spörsmål reglerades i särskild lag. Bestämmelserna i 2 kap. 6 § hade med hänsyn därtill ersatts med en hänvisning till särskild lagstiftning.

Första särskilda utskottet föreslog däremot i sitt utlåtande (nr 2) över propositionen, att i nämnda lagrum skulle upptagas bestämmelser om antalet hovrätter och deras benämningar.

Riksdagen biträdde utskottets mening (skriv. nr 421).

Enligt 2 kap. rättegångsbalken den 18 juli 1942 (nr 740) skola sex hovrätter finnas i riket, nämligen Svea hovrätt, Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Nedre Norrland och hovrätten för Övre Norrland. Det ankommer på Konungen att förordna om hovrätternas domkretsar (6 §).

Hovrätt skall vara delad i två eller flera avdelningar (3 §). Hovrätt skall sammanträda å ort, där den har sitt säte. Om särskilda skäl därtill äro må hovrätten även sammanträda å annan ort. Hovrätt, beträffande vilken Konungen meddelat förordnande därom, skall årligen å bestämda tider hålla hovrättsting utom förläggningssorten å viss eller vissa orter inom domkretsen för huvudförhandling i mål från den delen av domkretsen (5 §). Närmare bestämmelser om hovrätts organisation och verksamhet meddelas av Konungen (7 §).

På förslag av första särskilda utskottet (utlåt. nr 3) hemställde 1942 års riksdag (skriv. nr 420) i anledning av väckta motioner (I: 147 och 172 samt II: 236), att Kungl. Maj:t ville efter erforderlig ytterligare utredning beträffande domsområdet snarast möjligt för riksdagen framlägga förslag om inrättande av en hovrätt för Nedre Norrland.

Utskottet anförde i sitt berörda utlåtande:

Det genom ifrågasvarande motioner väckta spörsmålet vill utskottet i första hand bedöma med hänsyn till den förestående rättegångsreformen. Ett till sina huvuddrag muntligt förfarande i andra instans kräver att hovrätterna göras lätt tillgängliga för den rättssökande allmänheten. Den utredning som, enligt vad av den lämnade redogörelsen framgår, förebragts rörande den lämpliga hovrättsorganisationen för Norrland, ger enligt utskottets mening otvetydigt vid handen, att en särskild hovrätt för Nedre Norrland är av be-

hovet påkallad. Statsmakterna ha också tidigare vid behandlingen av frågan om inrättandet av den övre norrländska hovrätten utgått från att sedermera en särskild hovrätt för Nedre Norrland borde komma till stånd. Vid flera föregående tillfällen har betonats vikten av att den nya hovrättsorganisationen är genomförd i god tid före rättegångsreformens ikraftträdande, så att hovrätterna då stå rustade att möta de uppgifter, som det nya förfarandet ålägger dem. Sedan Kungl. Maj:t nu framlagt förslag till ny rättegångsbalk och detta i huvudsakliga delar tillstyrks av utskottet, torde kunna förväntas att reformen inom en förhållandevis nära framtid skall förverkligas. Frågan om inrättandet av den nedre norrländska hovrätten bör därför icke längre undanskjutas.

Även utan hänsyn till den föreslagna rättegångsreformen anser utskottet med stöd av tidigare utredningar inrättandet av en hovrätt för Nedre Norrland vara av behovet påkallat. Särskilt framträdande har behovet av ytterligare en norrländsk hovrätt blivit genom den år 1936 genomförda lagstiftningen om ökad användning av muntliga förhör i hovrätt.

Vad angår den nya hovrättens domsområde är uppenbart att dit böra hänföras Västernorrlands och Jämtlands län. Till frågan huruvida domsområdet därjämte bör omfatta Gävleborgs län eller allenast Hälsingland anser utskottet sig icke böra i detta sammanhang taga ståndpunkt. I fråga om förläggningssorten anser utskottet övervägande skäl tala för hovrättens förläggande till Sundsvall.

Över riksdagens skrivelse ha efter remiss yttranden avgivits av Svea hovrätt, länsstyrelserna i Västernorrlands, Jämtlands och Gävleborgs län, föreningen Sveriges landsfogdar samt styrelserna för föreningarna Sveriges häradshövdingar, Sveriges stadsdomare, Sveriges stadsfiskaler ävensom styrelsen för Sveriges advokatsamfund. Styrelsen för föreningen Sveriges landsfiskaler, som även beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, har icke inkommit med något yttrande.

Svea hovrätt har vid sitt utlåtande fogat yttranden av samtliga domhavande och rådhusrätter i de tre berörda länen.

Beträffande innehållet i de inkomna yttrandena lämnas en redogörelse å sid. 8—17 i propositionen, vartill utskottet hänvisar. Å sid. 14 i propositionen finnas intagna statistiska uppgifter rörande *dels* antalet av hovrätterna såsom andra instans genom slutligt utslag avgjorda mål under femårsperioden 1937—1941, *dels* antalet av häradsrätter och rådhusrätter i Norrland genom slutligt utslag avgjorda civila och kriminella mål år 1941 och *dels* folkmängden i de norrländska länen den 31 december 1941.

I propositionen anför *föredragande departementschefen, statsrådet Westman*, följande:

»Enligt den förra året utfärdade nya rättegångsbalken skola sex hovrätter finnas i riket, därav en för Övre Norrland och en för Nedre Norrland.

1942 års riksdag har i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om förslag snarast möjligt om inrättandet av sistnämnda hovrätt. Riksdagen har därvid framhållit, att den nya hovrättsorganisationen borde vara genomförd i god tid före rättegångsreformens ikraftträdande samt att en hovrätt för Nedre Norrland vore av behovet påkallad även utan hänsyn till processreformen.

I likhet med riksdagen anser jag att ifrågavarande hovrätt bör komma till stånd så snart omständigheterna det tillåta.

Domsområdet för den nya hovrätten bör under alla förhållanden omfatta Västernorrlands och Jämtlands län. Fråga har emellertid uppkommit, huruvida jämväl Gävleborgs län eller åtminstone Hälsingland bör ingå i domkretsen.

Ur Gävleborgs läns synpunkt torde det vara önskvärt, att den nuvarande ordningen bibehålles. Såsom redogörelsen för yttrandena över riksdagens framställning visar gå de lokala önskemålen övervägande i denna riktning. Beträffande det i vissa yttranden framförda förslaget att hänföra Hälsingland men ej Gästrikland till den nya hovrättens domsområde må vidare anmärkas, att en uppdelning av ett län på två hovrättsdomkretsar är förenad med vissa processuella olägenheter.

Av den i ärendet föreliggande statistiska utredningen framgår, att antalet från Västernorrlands och Jämtlands län till hovrätt fullföljda mål motsvarar en normal arbetsbörda under nuvarande rättegångsordning för en hovrätt med en division. Såväl i fråga om folkmängd som beträffande frekvensen av underrättsmål och till hovrätt fullföljda mål visa de nämnda länen en nära överensstämmelse med domsområdet för hovrätten för Övre Norrland. Om Gävleborgs län eller Hälsingland lades under den nya hovrätten, skulle arbetsbördan otvivelaktigt visa sig för stor för en division men för liten för två divisioner. Även organisatoriska skäl tala sålunda emot att låta Gävleborgs län eller Hälsingland ingå i domkretsen.

På grund av vad sålunda anförts anser jag domsområdet för den nya hovrätten böra omfatta Västernorrlands och Jämtlands län.

Inrättandet av den nya hovrätten, vilken i enlighet med stadgandet i 2 kap. 6 § nya rättegångsbalken bör benämnas hovrätten för Nedre Norrland, påkallar vissa lagändringar. I 8 kap. 3 § gällande rättegångsbalk bör sålunda vidtagas ändring, innebärande att Västernorrlands och Jämtlands län skola höra under nämnda hovrätt. I den lag, varigenom ändringen företages, böra dessutom givas stadganden av innehåll, att mål eller ärende, vari talan fullföljts till Svea hovrätt såsom allmän överrätt från domstol eller annan myndighet inom ifrågavarande båda län och uti vilket vid lagens ikraftträdande icke av hovrätten fattats slutligt beslut, skall för vidare behandling överlämnas till hovrätten för Nedre Norrland. De närmare föreskrifter, som i anledning härav kunna finnas erforderliga, böra meddelas av Konungen. I 3 § förordningen den 15 oktober 1880, innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, inteckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs, bör angivas, att ärenden angående lagfart av järnväg skola upptagas och prövas av inskrivningsdomaren i Stockholm, även då järnvägen till större delen av sin sträckning ligger inom domsagor under hovrätten för Nedre Norrland.

Då för närvarande icke kan angivas, vid vilken tidpunkt den nya hovrätten kan träda i verksamhet, torde böra bestämmas att den nya lagstiftningen skall träda i kraft den dag Konungen förordnar.

Såsom Svea hovrätt framhållit är det av vikt, att frågan om utbyte av arbetskrafter mellan Svea hovrätt och de ur denna utbrutna hovrätterna blir föremål för närmare övervägande.»

Lagrådet har lämnat de upprättade lagförslagen utan erinran.

Utskottet.

Enligt 2 kap. 6 § rättegångsbalken den 18 juli 1942 skola sex hovrätter finnas i riket, däribland en hovrätt för Nedre Norrland. Det ankommer på Konungen att förordna om hovrätternas domkretsar (2 kap. 6 §). På förslag av första särskilda utskottet hemställde 1942 års riksdag i anledning av väckta motioner, att Kungl. Maj:t ville efter erforderlig ytterligare utredning beträffande domsområdet snarast möjligt för riksdagen framlägga förslag om inrättande av en hovrätt för Nedre Norrland.

Utskottet finner, i likhet med första särskilda utskottet vid 1942 års riksdag, att en hovrätt för Nedre Norrland särskilt med hänsyn till den förestående rättegångsreformen är av behovet påkallad och att det är angeläget att den nya hovrättsorganisationen genomföres i god tid före den nya rättegångsbalkens ikraftträdande. Även enligt gällande rättegångsordning erfordras en hovrätt för Nedre Norrland.

Olika meningar ha uttalats i frågan om den nya hovrättens domsområde. Flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna och sammanslutningarna ha emellertid ansett, att detta bör begränsas till att omfatta Västernorrlands och Jämtlands län. Utskottet ansluter sig till denna uppfattning. Att Gästrikland icke bör överflyttas till den nya hovrättens domsområde synes uppenbart. Mot förslaget att hänföra endast Hälsingland eller viss del av detta landskap till en hovrätt för Nedre Norrland ha anförts åtskilliga betänkligheter ur processuella och organisatoriska synpunkter. Utan att taga ställning till dessa invändningar anser utskottet övervägande skäl tala för att domsområdet för den nya hovrätten för närvarande begränsas till de båda förstnämnda länen.

Utskottet har icke heller i övrigt funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande proposition, nr 118, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 1 juni 1943.

På sammansatta stats- och första lagutskottets vägnar:

ERNST ERIKSSON.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från statsutskottet

första kammaren: herrar *Bernhard Nilsson, Gustaf Iwar Anderson* och *Åqvist*;

andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm och *Hansson* i Rubbestad samt fru *Alvén*;

från första lagutskottet

första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde* och *Siljeström*;

andra kammaren: herrar *Lindqvist, Hedlund* i Östersund och *Ryberg*.
